

Protokoll Bispemøtet

Voksenåsen, Oslo, 13.-17. oktober 2014

Til stede:

Helga Haugland Byfuglien, *preses*
Tor B. Jørgensen, *visepreses*
Solveig Fiske
Tor Singsaas
Halvor Nordhaug
Erling J. Pettersen
Atle Sommerfeldt
Stein Reinertsen
Per Arne Dahl
Herborg Finnset
Anne-May Grasaas
Olav Gading

Nidaros
Sør-Hålogaland
Hamar
Nidaros
Bjergvin
Stavanger
Borg
Agder og Telemark
Tunsberg
Nord-Hålogaland
Oslo
Møre

Til stede fra sekretariatet:

Christofer Solbakken
Øyvind Rise
Inge Westly

generalsekretær
seniorrådgiver
seniorrådgiver

Gjester:

Jens-Petter Johnsen
Ole Inge Bekkelund
Jan Rune Fagermoen
Ingrid Vad Nilsen
Torbjørn Backer Hjorthaug

Kirkerådet
Kirkerådet
Kirkerådet
Kulturdepartementet
Kulturdepartementet

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
24/14	Orienteringssaker
25/14	Kirkeordningsarbeid
26/14	Biskopens tilsynstjeneste
27/14	Retningslinjer for tildeling av Olavstipend
28/14	Tildeling av Olavstipend for 2015
29/14	Fastsettelse av sentral kompetanseplan for prester
30/14	Arbeidsveiledning i kirken
31/14	Styringssamtalene
32/14	Læresak – undervisningstjenesten
33/14	Læresak – vigsling av kantor
34/14	Læresak – kirkebygg m.v.
35/14	Oppnevning av valgkomite
36/14	Erfaringsdeling: Dåp og dåpssamtale
37/14	Uttalelse: Urovekkende tvangsutsendelser
38/14	Møteplan 2015

BM 24/14 Orienteringssaker

1. Porvoo Church Leaders Consultation, York 17.-19. september 2014
2. En betenkning om kirkeasyl, fra Mellomkirkelig råd 23.09.2014.
3. Om Det praktisk-teologiske seminar
4. Forbønnshandling for likekjønnede
5. Samtalegruppe med Human-etisk forbund
6. Forberedelse av reformasjonsjubileet 2017
7. Om pilegrimsinitiativ for klimasaken
8. Kontakt med ortodokse kirke
9. Fra komiteen for reformasjonsjubileet
10. Om presters opptreden i ulike sammenhenger

BM-24/14 Vedtak:

Sakene ble tatt til orientering.

BM 25/14 Kirkeordningsarbeid

I begynnelsen av september sendte Kulturdepartementet ut høringsnotatet "Staten og Den norske kirke - et tydelig skille." Høringsnotatet omhandler forslag til endringer i kirkeloven.

Revisjon av kirkeloven er tenkt innført fra 1. januar 2017. Et lovendringsforslag justert etter høringen høsten 2014 vil legges frem for Kirkemøtet våren 2015, og Kirkemøtets uttalelse vil danne grunnlag for det som blir Regjeringens proposisjon til Stortinget. Departementet varsler at arbeidet med en felles tros- og livssynslov vil forseres.

Hovedpoenget ved forvaltningsreformen er å skape et tydelig skille mellom staten og Den norske kirke. Det vil fortsatt være forbindelser mellom staten og kirken av særlig karakter, og kirken vil ikke bli et ordinært, privat rettssubjekt.

Et tydelig skille mellom staten og kirken vil realiseres ved at Den norske kirke som trossamfunn etableres som et (nasjonalt) rettssubjekt. Når dette rettssubjektet er etablert, kan det samtidig være mottaker i en virksomhetsoverdragelse. Kirkelig personell som i dag er statsansatte (embetsmenn og statstjenestemenn) vil virksomhetsoverdras til det nye kirkelige rettssubjektet.

Kirkerådet arbeider med kirkeordningsreformens fase 2, dvs endringer i den interne, kirkelige organisasjon som følge av forvaltningsreformen. Hovedspørsmålene knyttet til fase 2 samles i høringsdokumentet "Grunnleggende veivalg", som blir sendt på høring våren 2015.

BM-25/14 Vedtak:

Saken ble drøftet. Kirkerådet og Kulturdepartementet var tilstede under deler av drøftingen.

BM 26/14 Biskopens tilsynstjeneste

Den nye relasjonen mellom stat og kirke og utviklingen av ny kirkeordning har aktualisert en debatt om hvordan tilsynstjenesten skal forstås og organiseres i en framtidig kirkestruktur. Debatten reiser spørsmål som knytter seg til forståelsen av biskopens rolle som kirkeleder. I dette ligger spørsmålet om hvilke oppgaver og hvilket ansvar biskopen skal ha.

Kjernen i bispetjenesten er knyttet til "tilsyn". Men det er vanskelig å isolere tilsyn til bestemte oppgaver som ikke også er relatert til en annen type myndighet eller ansvar. Innfallsvinkelen til bisperollen er derfor ikke hvordan vi mest presist kan beskrive "tilsynet", eller hvordan vi klarest mulig skal atskille "tilsyn" fra andre typer myndighet/ansvar, men hvordan biskopen skal beskrives som kirkeleder.

Bispemøtet har gjentatte ganger lagt til grunn at Den norske kirke bør videreføre en ordning hvor biskopen leder prestedtjenesten. Grunnen til det er at biskopen er tillagt "et overordnet ansvar for den offentlige forvaltningen av ord og sakrament", slik det blant annet heter i sak BM 41/11. Dette reiser spørsmålet om hvilke virkemidler biskopen må ha til rådighet for å utøve en slik ledelse. Sak BM 03/14 signaliserte at Bispemøtet i tiden fremover må arbeide med å konkretisere hvilke verktøy det er nødvendig at bispetjenesten har til rådighet for tilsynet.

Formålet med denne saken er å beskrive og begrunne biskopenes tilsynstjeneste med særlig henblikk på tilsynsmyndighetens relasjon til prestedtjenesten, den vigslete tjeneste og rådsstrukturen.

BM-26/14 Vedtak:

Uttalelsen om tilsynet utvikles videre på bakgrunn av de innspill som fremkom i møtet. Arbeidsutvalget følger opp saken, og saken legges frem for behandling på bispemøtet i februar 2015.

BM 27/14 Retningslinjer for tildeling av Olavstipend

Bispemøtet fikk våren 2014 overdratt ansvaret for tildelingen av Olavstipendet. For å kunne utlyse stipend også for 2015 besluttet Bispemøtet en noe forkortet prosedyre for utlysning, vurdering og tildeling av Olavstipendet, jf Sak BM 17/14. Stipendet har i år

blitt lyst ut som to stipender, hver på inntil 50.000,-, med tilhørende permisjon med lønn for 6 mnd. Søknadsfrist var 1. September 2014.

Bispemøtet må avklare rammer, mål og rutiner for en fremtidig forvaltning av Olavstipendet, samt fastsette retningslinjer for tildeling av Olavstipendet.

BM-27/14 Vedtak:

Bispemøtet fastsetter det fremlagte forslaget til plan for forvaltning av Olavstipendet, samt retningslinjer for tildeling av stipend og utforming av søknad med de endringer som fremkom i møtet.

Retningslinjene vedlegges protokollen.

BM 28/14 Tildeling av Olavstipend for 2015

Bispemøtet har fått overdratt ansvaret for tildelingen av Olavstipendet. For 2015 er det lyst ut to stipender, hver på inntil 50.000 kr. Til stipendet knytter seg permisjon med lønn for 6 måneder.

Søknadsfrist for stipendet var 1. september 2014. Det kom inn 16 søknader innen søknadsfristens utløp.

Bispemøtets arbeidsutvalg behandlet de innkomne søknadene og foretok en første vurdering av prosjektene på møte 8. september. Det ble innhentet ekstern sakkyndig vurdering av 6 prioriterte prosjekter. Sakkyndig komite besto av Lars Johan Danbolt, professor II ved Det teologiske menighetsfakultet, og Trond Skard Dokka, professor ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo.

På bakgrunn av en helhetlig vurdering vedtok Bispemøtets arbeidsutvalg en innstilling som ble lagt frem for Bispemøtet.

BM-28/14 Vedtak:

Bispemøtet tildeler Olavstipendet for 2015 til Svend Klemmetsby til prosjektet "Hvorfor de valgte bort dåpen" og Hilde Fylling til prosjektet "Hellige ord i vanlige liv".

Stipendet omfatter et beløp stort kr 50.000,- til dekning av utgifter oppført i prosjektets budsjett, samt tjenestefri med lønn i 6 måneder. Praktiske forhold knyttet til uttak av tjenestefri og gjennomføring av prosjektet avtales nærmere med biskopen.

BM 29/14 Fastsettelse av nasjonal kompetanseplan

Det vises til tidligere behandling av nasjonal kompetanseutviklingsplan for prester i sak BM 13/13 og 4/14. Et utkast til plan har vært på høring i bispedømmer, tjenestemannsorganisasjoner, teologiske utdanningsinstitusjoner, samt Kirkerådet og Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon. Det kom inn 18 hørings svar til fristen. I tillegg har departementet gitt råd om punkter i planen. Et vesentlig omarbeidet utkast ble behandlet i BM/AU 8. september, og deretter lagt fram til drøfting i Sentralt etterutdanningsutvalg (SEU) 17. september. På grunnlag av drøftingen i SEU er det igjen foretatt noen mindre endringer.

BM-29/14 Vedtak:

Bispemøtet fastsetter det fremlagte forslag til nasjonal kompetanseutviklingsplan for prester 2015-2020 med de endringer som fremkom i møtet.

Kompetanseplanen vedlegges protokollen.

BM 30/14 Arbeidsveiledning i kirken

Sak BM 4/13 viste til behovet for en endring av den nasjonale styringsstrukturen for arbeidsveiledning, og ba om at mandat og sammensetning for et nytt styringsorgan ble utviklet i dialog med Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (KA). En arbeidsgruppe bestående av Marit Halvorsen Hougsnæs og Kristin Anskau oppnevnt av KA og Elise Sandnes og Inge Westly oppnevnt av Bispemøtet, står bak vedlagte forslag til *retningslinjer* for ABV og *mandat* for et nytt fagråd for ABV. Forslaget er lagt fram for Styringsgruppen for arbeidsveileder-utdanning (STAVU) 9. april og 11. September, og for BM/AU i sak 10/14 og 30/14. Aktuelle tjenestemanns-organisasjoner har fått oversendt utkastene til mandat og retningslinjer. Synspunkter fra disse ble lagt frem i møtet.

Ny styringsstruktur må vedtas i Bispemøtet og i KA-styret for at ordningen skal tre i kraft. En slik vil være vesentlig for raskt å komme i gang med ny arbeidsveilederutdanning (AVU).

BM-30/14 Vedtak:

Bispemøtet fastsetter det fremlagte forslag til mandat for nasjonalt fagråd og retningslinjer for ABV. Bispemøtet forutsetter at mandat og retningslinjer evalueres innen 2 år.

Mandat og retningslinjer vedlegges protokollen.

BM 31/14 Styringssamtalene

Departementet gjennomfører hver vår styringssamtaler med biskop og bispedømmeråd. Dette følger av reglement for bruk av statens midler, og er en del av mål- og resultatstyringen i staten. Kirken er i en fase nå hvor staten gradvis trekker seg tilbake som kirkestyre, og Kirkerådet gradvis trer inn i funksjoner som tidligere ble ivaretatt av departementet. Nytt i 2014 er at også Bispemøtets preses har deltatt i noen av styringssamtalene.

I fremtiden vil det være Kirkerådet som har ansvaret for planlegging og gjennomføring av styringssamtalene. Kirkerådet vil være tilskuddsavsender og knytte mål og resultatkrav til tildelingene til bispedømmene. Dette vil derfor fortsatt være en viktig del av styringssamtalenes innhold.

Departementet og Kirkerådet har et ønske om å sette opp to dypdykkstema for hver styringssamtale. Det ene vil være felles for alle elleve bispedømmer. Det andre vil være et tema bispedømmet velger selv, og som man anser som særlig aktuelt eller utfordrende.

I 2014 var det et særlig fokus på dåpen. Det var bla som følge av funn i departementets etatsstatistikk og KIFOs tilstandsrapport, som antydte nedgang i oppslutningen om dåp også blant kirkens medlemmer.

Et mulig tema for 2015 kan være arbeidet med ungdomsarbeid i målgruppen 15-18.

BM-31/14 Vedtak:

Saken ble drøftet.

BM 32/14 Læresak - undervisningstjenesten

Fra Kirkerådet har Bispemøtet fått oversendt sak KR 33/14 om undervisningstjenesten i Den norske kirke for læremessig uttalelse.

De viktigste foreslåtte endringene er:

- ”Vigslet kateket bruker alba med stola som liturgisk bekledning” (s. 9 i saksfremlegget)
- ”Retningslinjene for kateketens og diakonens liturgiske funksjoner oppdateres, både i lys av gudstjenestereformen og en mer adekvat beskrivelse av undervisningstjenestens plass i gudstjenesten. Setningen ’kateketens tjeneste omfatter ikke forvaltning av sakramentene’ endres til ’kateketens tjeneste omfatter *normalt* ikke forvaltning av sakramentene” (s. 8 – 9 i saksfremlegget).

Det er naturlig å se saken i sammenheng med Bispemøtets uttalelse om diakontjenesten og kirkens tjenestemønster fra 2010 (sak BM 3/10), da det er denne som ligger til grunn for vårens høringsnotat fra Kirkerådet og det saksfremlegget Kirkerådet nå har oversendt Bispemøtet.

Liturgisk bekledning

Når det gjelder liturgisk bekledning fremmer Kirkerådet i Sak KR 33/14 to forslag. Det første forslaget innebærer at vigslet kateket kan bruke alba med stola som liturgisk bekledning. Det andre forslaget innebærer at utformingen av stola utredes nærmere og legges fram for Kirkerådets desembermøte.

Et stort flertall av høringsinstansene, herunder 10 av 11 biskoper/bispedømmeråd, de tre teologiske lærestedene, samt preses, støtter *ikke* forslaget om rettstilt stola som liturgisk bekledning for kateketer. Dette blir begrunnet ut fra behovet for å skille katekettjenesten fra prestens tjeneste med ord og sakrament. Et flertall av bispedømmerådene og lærestedene støtter likevel forslaget om at kateket kan bære alba med skråstilt stola som liturgisk bekledning, eller stola som er utformet på en måte som tydelig skiller den fra prestens stola.

Sakramentsforvaltning

Når det gjelder sakramentsforvaltningen foreslår de fleste høringsinstanser at det innarbeides en ordning hvor det gis mulighet for en begrenset sakramentsforvaltning som biskopen bemyndiger og som inngår i vigslet tjeneste. Dette innebærer at det kun gis mulighet til å forvalte sakramentene ved anledninger hvor undervisningsoppdraget står i fokus og hvor prest ikke er tilstede, for eksempel ved konfirmantleirer eller andre typer ungdomsarrangement. Mot denne bakgrunn fremmer Kirkerådet i sak KR 33/14 følgende forslag:

”Retningslinjer for kateketens og diakonens liturgiske funksjoner oppdateres, både i lys av gudstjenestereformen og en mer adekvat beskrivelse av undervisningstjenestens plass i gudstjenesten.”

Til forslaget knyttes en anbefaling hvor det heter at:

”Setningen ‘kateketens tjeneste omfatter ikke forvaltning av sakramentene’ endres til ‘kateketens tjeneste omfatter *normalt* ikke forvaltning av sakramentene’”

Det er rimelig å forstå denne endringen som en oppmykning av gjeldende rett. Innskuddet ”normalt” indikerer at det i gitte tilfeller likevel kan forekomme. Slike unntak forekommer imidlertid også på grunnlag av dagens bestemmelser. En vil derfor kunne hevde at endringsforslaget vil kunne bidra til en ytterligere liberalisering av praksis.

BM-32/14 Vedtak:

Bispemøtet har fått oversendt sak KR 33/14 om undervisningstjenesten i Den norske kirke til læremessig vurdering. Bispemøtet uttaler:

Bispemøtet vil innledningsvis bekrefte Kirkerådets beskrivelse av undervisningstjenesten: "Kirkens undervisningstjeneste springer ut av kirkens identitet og oppdrag og er av avgjørende betydning for kirken. Undervisningstjenesten er forankret i et rikt bibelteologisk materiale. Det vigsles til katekettjeneste i Den norske kirke."

Bispemøtet vil peke på to spørsmål som bør vektlegges i en læremessig sammenheng. Det gjelder forslagene som angår sakramentsforvaltningen og liturgisk bekledding.

Katekettjenestens forankring

Bispemøtets uttalelse om diakontjenesten i kirkens tjenestemønster (BM 3/10) danner et viktig utgangspunkt for de forslag som ble fremmet i Kirkerådets høringsnotatet om undervisningstjenesten. I høringsnotatet ble det, med henvisning til diakonuttalelsen, fremmet forslag som de fleste høringsinstanser ikke kunne støtte. Det er derfor viktig at diakonuttalelsen forstås på en saksvarende måte.

Tankegangen i diakonuttalelsen fra 2010 avviser en modell hvor kirkens vigslende tjenester avledes eller differensieres ut fra den særskilte tjenesten med Ord og sakrament (CA V). I stedet sees hver enkelt tjeneste som hvilende på sitt eget grunnlag. Det kan være likheter mellom tjenestegruppene, og enkelte oppgaver tillagt én tjenestegruppe kan i større eller mindre grad korrespondere med oppgaver tillagt en annen gruppe. Hovedpoenget er imidlertid at hver enkelt tjenestegruppe må utvikles i henhold til sin egenart.

Selv om uttalelsen poengterer at prester ikke skal ha eksklusiv rett til å utføre alt som hører inn under forkynnelse og sakramentsforvaltning, gjør en helhetlig lesning av diakonuttalelsen det klart at diakontjenesten ikke omfatter sakramentsforvaltning. I uttalelsen understreker Bispemøtet at det ikke ser grunnlag for å gjøre endringer på dette punktet. Sakramentsforvaltning er i vår kirke lagt til prestedtjenesten.

På denne bakgrunn blir det ikke saksvarende å begrunne sakramentsforvaltning og alba med rettstilt stola for kateketer med henvisning til diakonuttalelsen, slik Kirkerådet gjør i høringsnotatet. Et slikt forslag strider mot de konklusjoner og helhetlige anbefalinger som gis i diakonuttalelsen.

Kateketer og sakramentsforvaltning

Katekettjenesten er en egen kirkelig tjeneste. Den er ikke avledet av prestedtjenesten. Tilrettelegging av katekettjenesten bør derfor bidra til å fremme denne tjenestens egenart. Det vises til Bispemøtets uttalelse om diakontjenesten i kirkens tjenestemønster (sak BM 3/10).

Sakramentsforvaltningen er i vår kirke tillagt prestedtjenesten. Biskopen kan likevel gi kateketer fullmakt i særskilte tilfeller, jf Tjenesteordning for biskoper, paragraf 10. Bispemøtet ser behov for å oppdatere retningslinjer for kateketers og diakoners gudstjenestelige funksjoner.

Kateketers stola

Til forslaget om at kateketen skal bære alba og stola som liturgisk drakt, vil Bispemøtet uttale:

Når stola er innført som del av tjenestedrakt for diakoner, kan Bispemøtet ikke finne avgjørende læremessige innvendinger mot at også kateketene, som vigslet tjenestegruppe, skal kunne benytte stola. Av hensyn til behovet for orden og tydelighet i kirken, bør kateketens stola ikke kunne forveksles med prestens. Dersom Kirkerådet vil foreslå for Kirkemøtet at kateketens tjenestedrakt skal inkludere stola, må det derfor presiseres at kateketens stola ikke skal være rettstilt.

Vigsling av menighetspedagoger m.v.

I Den norske kirke vigsles prest, diakon, kateket og kantor til tjeneste. Bispemøtet anbefaler ikke at flere tjenestegrupper pålegges vigsling som grunnlag for sin tjeneste. Dette vil kunne bidra til å svekke både vigslingens betydning så vel som forståelsen av det allmenne prestedømme.

BM 33/14 Læresak – vigsling av kantor

Fra Kirkerådet har Bispemøtet fått oversendt sak KR 32/14 om *Vigsling og liturgisk drakt for kantorer* for læremessig vurdering.

Saken ble sendt på høring våren 2014. I høringsnotatet ble det fremmet to alternative forslag til spørsmålet om vigsling. Det ene forslaget innebar å endre vigselsbehandlingen fra å være en obligatorisk ordning til å bli en frivillig ordning. Det andre forslaget innebar å beholde vigslingsbehandlingen som en obligatorisk ordning.

Basert på de innkomne høringssvarene, hvor flertallet anbefalte å videreføre dagens ordning med vigsling til kantortjeneste, fremmer Kirkerådet i sak 32/14 tre alternative løsninger til ordningen med vigsling av kantorer:

- 1) Vigsling for kantorer omgjøres fra å være en obligatorisk ordning til å bli en normalordning.
- 2) Vigsling opprettholdes som obligatorisk ordning, men med den erkjennelse at det tar tid å innarbeide denne relativt nye ordningen i kirken.
- 3) Vigsling av kantorer videreføres med dagens praksis som en foretrukket handling.

Kirkerådet anbefaler alternativ tre og fremmer med dette følgende forslag til vedtak:

”Kirkerådet anbefaler at vigsling av kantorer videreføres i tråd med dagens vigslingspraksis. Det settes inn egnede tiltak for å styrke bevisstgjøring og praksis om ordningen.”

Det arbeides videre med forslag til tjenestedrakt.

Kirkerådet ber om at det arbeides videre med spørsmål knyttet til rekruttering, utdanning og forslag til forbedring av kantortjenesten i menighetene på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.

Kirkerådet oversender forslaget til Vigsling og liturgisk drakt til Bispemøtet for læremessig uttalelse.”

BM-33/14 Vedtak:

Bispemøtet har behandlet sak KR 32/14 om *Vigsling og liturgisk drakt for kantorer*. Bispemøtet vil uttale følgende:

Vigslingen uttrykker, etter Bispemøtets oppfatning, at den som vigsles har et spesielt oppdrag fra kirken. Det avlegges et løfte som rommer en forpliktelse overfor Gud og menighet. Vigslingshandlingen er en engangshandling som er gyldig livet ut, og som er knyttet til tro, liv og lære. En vigslet tjeneste er med dette en tjeneste som på særskilt måte er knyttet til kirkens grunnleggende oppdrag og liv.

Det følger av dette at vigsling til kirkelig tjeneste ikke ensidig kan forstås som en frivillig handling hvor handlingen uttrykker et rent personlig anliggende. De personlige sidene ved vigslingshandlingen er viktige, men kan likevel ikke være konstituerende for forståelsen av vigsling i kirkens ordninger. Vigsling knyttes til det som er kirkens grunnleggende oppdrag.

Bispemøtet framholder at hver tjeneste har selvstendig egenart og selvstendig teologisk forankring, jf. sak BM 3/10. Begrunnelsen for vigsling må da søkes i kirkens felles oppdrag og i den teologiske forankringen og egenarten som den enkelte tjeneste har. Følgene av dette er at vigslingshandlingen må være obligatorisk og gjelde for alle.

Kantorenes tjeneste er sentral i menighetens gudstjenestefeiring og krever en særskilt kompetanse. Derfor støtter Bispemøtet at kirken fortsatt vigsler til kantortjeneste.

En slik forståelse av vigslingens betydning og konsekvens ligger til grunn for gjeldende ordninger. Bispemøtet erkjenner at praksis ikke samsvarer fullt ut med ordningens intensjoner. Dette representerer en utfordring for kirkelig lederskap og kirkelig orden.

Slike utfordringer kan imidlertid ikke løses ved at det dispenseres fra kravet til vigsling. Det må heller utvikles en ny praksis som i større grad kan realisere ordningens innhold. Når det foreslås å gjøre vigsling av kantor til en *normalordning*, dvs til en frivillig ordning, kommer dette etter Bispemøtets oppfatning i strid med vigslingens teologi. En slik frivillig ordning kan derfor ikke anbefales.

Dette betyr imidlertid ikke at dispensasjon fra kravet til vigsling er uaktuelt i ethvert tilfelle. For eksempel finnes det utenlandske kantorer som ikke er medlem i Den norske kirke, og som gjør tjeneste som kantorer i Norge. Disse har allerede fått fritak fra kravet om medlemskap. I slike tilfeller vil det være uaktuelt med vigsling.

Det kan også vurderes om kantor-tittelen skal forbeholdes vigslede musikere, og at det kan brukes andre benevnelser, for eksempel organist og kirkemusiker, for personer som ikke er vigslet.

BM 34/14 Læresak - kirkebygg

Bispemøtet har fra Kirkerådet fått oversendt fire saker som omhandler prinsipper og regelverk for kirkebygg, med anmodning om å gi en vurdering av sakenes læremessige implikasjoner. Dette gjelder:

- Sak KR 34/14 Prinsipper for kirkebygg.
- Sak KR 35/14 Regler for bruk av kirkens klokker
- Sak KR 49/14 Regler for bruk av kirkene
- Sak KR 44/14 Regler om liturgisk inventar og utstyr

Bakgrunnen for sakene er Kirkerådets *Høring om kirkebygg*, som ble sendt på høring våren 2014 med høringsfrist 16. Juni 2014.

KR sak 34/14 Prinsipper for kirkebygg

Saken omhandler teologiske, historiske og kirkerettslige perspektiver på kirkebygg. De teologiske og historiske sidene ved saken er knyttet til mer overordnede teologiske og prinsipielle spørsmål vedrørende kirkebygg; de kirkerettslige sidene ved saken handler om presiseringer av gjeldende regelverk. Bispemøtet vil først kommentere de teologiske og historiske sidene ved saken, deretter de kirkerettslige.

Teologiske og historiske sider

Kirkerådet tar her utgangspunkt i to hovedspørsmål: 1) Hvorfor trenger kirken kirker og 2) Hva er et økumenisk-luthersk kirkerom. Til begge spørsmålene legger kirkerådet frem forslag til svar. Høringsinstansene bes om å ta stilling til disse. Hørings svarene viser bred tilslutning til kirkerådets forslag til svar på begge spørsmålene.

Bispemøtet vil i denne sammenheng berømme kirkerådet for en grundig teologisk og historisk gjennomgang av spørsmål knyttet til kirkebyggets betydning for kirkens liv og fellesskap. Det er ikke grunn til å hevde at de forslag til svar som Kirkerådet fremmer på de to nevnte hovedspørsmålene er i strid med evangelisk-luthersk lære.

Kirkerettslige temaer

Til de kirkerettslige sidene ved saken fremmer kirkerådet forslag til vedtak som gjelder fire ulike områder.

Det første området dreier seg om bruken av ordene vigsling og velsignelse vedrørende henholdsvis kirker og kirkelige lokaler. Kirkerådet foreslår å bruke begrepet vigsling om kirker og begrepet innvielse om kirkelige lokaler, jf. vedtaks punkt 2c.

Det andre området dreier seg om spørsmål knyttet til utleie av kirken til andre livssynssamfunn og religioner enn kristne og om muligheten for å innføre livssynsnøytrale rom som del av vigslet kirkerom. Kirkerådet foreslår at kirkerommet ikke skal leies ut til andre enn kristne livssynssamfunn og at livssynsnøytrale rom ikke bør være del av kirkerommet i en vigslet kirke, jf. vedtaks punkt 2d.

Det tredje området dreier seg om spørsmål knyttet til kirken som selvstendige bygg. Kirkerådet foreslår her at kirken skal være et selvstendig bygg, med mulighet for at kirke nr. 2 i soknet kan være del av annet bygg, når det eies av soknet.

Det fjerde området dreier seg om muligheter for langtidsutleie av kirker, om eventuelle godkjenningsordninger for slik utleie og om myndighet til å nedlegge eller avhende kirker. Kirkerådet foreslår at det i et fremtidig regelverk bør gis mulighet for langtidsutleie, men vil ikke konkludere i spørsmål om godkjenningsordninger ved utleie og om myndighet til nedleggelse og avhending av kirker før ny kirkeordning er nærmere avklart.

Kirkerådet reiser en rekke spørsmål vedrørende kirkerettslige prinsipper for kirkebygg. Samtlige forslag som fremmes av kirkerådet har bred tilslutning blant høringsinstansene, noe som tilsier at det her ikke er tale om grunnleggende kirkerettslige reformer, men om presiseringer i gjeldene regelverk. Bispemøtet slutter seg til Kirkerådets forslag til vedtak om de kirkerettslige perspektivene ved saken, jf. vedtaks punkt 2c – f. Det er ikke grunn til å hevde at noen av forslagene strider mot evangelisk luthersk lære.

Til KR sak 35/14 Retningslinjer for bruk av kirkens klokker

Forslaget rommer fire endringer: 1) mulighet til å bruke færre klokker ved sammenringning i advents- og fastetiden; 2) mulighet til å klemte 3 X 3 slag etter den aronittiske velsignelsen i vigslar; 3) mulighet til å ringe ved kirkekonserter (uten den tidligere uttrykte forutsetningen: «dersom konserten inneholder klare liturgiske elementer, så som tekstlesning, tale, bønn, salmesang»); 4) en bestemmelse om at ringing ikke kan benyttes for å markere deltakelse i aksjoner og demonstrasjoner, men at Kirkerådet/Bispemøtet kan bestemme at kirkens klokker skal brukes i spesielle situasjoner.

I og med at kirkeklokkene er å forstå som liturgiske musikkinstrumenter, vil den teologiske vurderingen knyttes til deres funksjon med å underbygge gudstjenestelivet og forkyndelsen av evangeliet. Endringen i punkt 3) synes å lempe på kravene som stilles til at det skal være liturgisk karakter ved kirkekonserter hvor det brukes klokker. Punkt 4) avgrensar bruken i stor grad til den liturgiske og viser for øvrig til nasjonale kirkelige beslutninger om man i gitte situasjoner skal avvike fra dette. Det er ikke grunn til å hevde at noen de foreslåtte regelendringene er i strid med en evangelisk luthersk lære.

Til KR sak 44/14 Regler for liturgisk inventar og utstyr

Forslaget inneholder en rekke mindre endringer, for en stor del av redaksjonell art, dels med presisering av virkeområder og definisjoner, men også med generelle oppfordringer om å ta hensyn til kvalitet og kulturhistorisk verdi. Av mer substansielle endringer er: 1) Det gis en hovedregel om at en kirke har ett (hoved-) alter, og at dette i nye kirkebygg skal være frittstående. I kirkerom der alteret er plassert lang fra menigheten kan det likevel «innføres et fremskutt nattverdbord som kirkens sentrale alter». «Det kan også finnes sidealtere til bruk for mindre forsamlinger, bønnestasjoner, ... osv.»; 2) Prekestol og lesepult «kan forenes i ett og samme inventar»; 3) Lysglobe,

dåpslys, påskelys eller Kristuslys, tas inn i omtalen om bruken av lys; 4) tilsvarende omtales bruk av prosesjonskors og prosesjonslys.

Liturgisk inventar og utstyr må vurderes teologisk ut fra sin funksjon med å fremme menighetens samling om Ord og sakrament i gudstjenester og kirkelige handlinger, og i andre typer samlinger i kirken, blant annet med trosopplæringsformål. Endringer i bruk av liturgisk inventar viser seg ofte å være resultat av innflytelse fra andre kirkesamfunns tradisjoner, som bruk av lysglober og sidealtre. Om man kan tenke at slike liturgiske elementer isolert sett ikke inngår i en luthersk evangelieforkynnelse og sakramentsforvaltning, så vil de likevel kunne berike menighetens tilbedelse og bønn, og dermed styrke gudstjenestens sakrifisielle dimensjon. Dermed vil de også understøtte menighetens samling om ord og sakrament. Det er ikke grunn til å si at de foreslåtte regelendringene vil være strid med en evangelisk-luthersk lære.

KR sak 49/14 Regler for bruk av kirkene

De viktigste punktene i forslaget gjelder: 1) Menighetsråd og prest behøver ikke søke biskopen om tillatelse til at ikke-kristne kan medvirke i et arrangement i kirkerommet; 2) det presiseres at kirkerommet ikke kan brukes av ikke-kristne tros- og livssynssamfunn til utøvelse av deres tro eller religion; 3) det er presisert at reglene for bruk av kirkerommet gjelder for tilstøtende rom når disse slås sammen til et storrom, ellers ikke; 4) menighetsrådet fastsetter regler for bruk av andre rom i et kirkebygg enn kirkerommet; 5) menighetsrådet får myndighet til å innføre midlertidige installasjoner i kirkerommet, og biskopen er klageinstans; 6) kirkerommets bruksformål presiseres også til å gjelde «stillhet, lystenning og bønn», samt «trosopplæring, diakoni og kirkemusikk»; 7) det innføres en bestemmelse om at når andre enn medlemmer av Den norske kirke låner kirken til dåp, vigsel eller gravferd og prest i Den norske kirke ikke forretter, skal handlingen forrettes av «pastor/prest fra et annet kristent trossamfunn».

Generelt synes regelendringene å være praktiske tillem্পninger som er i samsvar med forsvarlig bruk og vektlegging av lokal beslutningsmyndighet i kirken. Til punktet om midlertidig installasjoner viser kirkerådets saksfremstilling til et behov for å presisere hva som menes med «midlertidig» i en ny og justert veiledning til Regler for bruk av kirkene. Dette kan være av betydning for ikke å uthule det regelverket som skal ivareta den gjennomførte liturgiske karakter i kirkerommene. Det er likevel ikke grunn til å hevde at noen de foreslåtte regelendringene kan være strid med en evangelisk luthersk lære.

BM-34/14 Vedtak:

Bispemøtet har fra Kirkerådet fått oversendt fire saker som omhandler prinsipper og regelverk for kirkebygg for vurdering av læremessige implikasjoner. Dette gjelder:

- Sak KR 34/14 Prinsipper for kirkebygg.
- Sak KR 35/14 Regler for bruk av kirkens klokker
- Sak KR 49/14 Regler for bruk av kirkene
- Sak KR 44/14 Regler om liturgisk inventar og utstyr

Bispemøtet har ingen læremessige innvendinger mot det materiale som nå foreligger.

BM 35/14 Oppnevning av valgkomite

Bispemøtet velger arbeidsutvalg for 2 år av gangen. I februar 2015 skal det velges nytt arbeidsutvalg, dvs visepreses, medlem og varamedlem.

I 2013 ble Tor B. Jørgensen valgt til visepreses (tidligere AU-medlem), Ingeborg Midttømme ble valgt til medlem (ny) og Halvor Nordhaug ble valgt til varamedlem (ny).

Til forberedelse av valget foreslås oppnevnt en komite bestående av to biskoper som selv ikke er aktuelle for valg til arbeidsutvalget.

BM-35/14 Vedtak:

Bispemøtet oppnevner biskop Tor B. Jørgensen og biskop Solveig Fiske til medlemmer av valgkomite for valg av nytt arbeidsutvalg 2015-2017. Valget finner sted på bispemøtet i februar 2015, og det nye arbeidsutvalget trer i kraft umiddelbart etter valget.

BM 36/14 Erfaringsdeling: Dåp og dåpssamtale

Dåpen er et av de store og brede møtepunktene mellom folk og kirke. Gjennom lang tid er dåpssamtalen instituert som en viktig del av denne kontakten. Dåpssamtalen representerer en forventning hos dåpsfolket og en mulighet for å både informere om kirkelige tiltak og tilbud, så vel som å samtale om spørsmål knyttet til dåp, tilhørighet, tro og liv.

Hvordan dåpssamtalen gjennomføres vil kunne legge føringer på hvordan dåpen og gudstjenesten fremstår som et inviterende møte. Dåpssamtaler gjennomføres på ulik måte, alt fra individuelle samtaler hjemme hos dåpsfolket til større informasjonsmøter i kirken eller på menighetshuset. Noen legger hovedvekten på informasjon, andre går tettere inn på dåpsfolkets forhold til kirkens tro og tradisjoner.

I lys av den senere tids oppmerksomhet på fallende oppslutning om dåpen, kan det være grunn til å se nærmere på hvordan dåp og dåpssamtalen gjennomføres i menighetene.

BM-36/14 Vedtak:

Biskopene drøftet egne erfaringer.

BM 37/14**Uttalelse: Urovekkende tvangsutsendelser**

UROVEKKENDE TVANGSUTSENDELSE**En appell fra Den norske kirkes Bispemøte om lengeværende barn og om troskonvertitter**

I Sundvollen-erklæringen (2013) har regjeringen omtalt både lengeværende barns behov for rettssikkerhet og konvertitters behov for beskyttelse. Bispemøtet er glad for de signalene som ble gitt i erklæringen. Det er imidlertid stor grunn til uro over den aktuelle situasjon på disse to områdene.

Om lengeværende barn

Regjeringen varslet at det skulle foretas en regelendring "som sikrer sterkere vektlegging av barns situasjon". En slik regelendring er ennå ikke kommet, og ferske tall viser at det faktisk har skjedd en intensivering av tvangsutsendelser av lengeværende barn.

Biskopene mener denne utsendelsespraksis er uakseptabel og må stoppes. Det er et minstekrav at alle familier med lengeværende barn må få en oppdatert vurdering av sin sak i lys av hensynet til barnets beste.

Barn har selvstendige rettigheter som ikke må settes til side. Vi oppfordrer derfor regjeringen til så snart som mulig å endre reglene slik at barneperspektivet sikres.

Om troskonvertitter

Regjeringen forpliktet seg til å sette i gang en utredning om behovet for "beskyttelse basert på religion". Bispemøtet registrerte dette med forventning i en egen uttalelse i februar 2014. Bispemøtet ga samtidig en klar melding til regjeringen om å stille "i bero aktuelle saker slik at troskonvertitter ikke returneres til land hvor deres legitime rett til fri trosutøvelse ikke respekteres".

Arbeidet med utredningen er kommet i gang. Bispemøtet forventer at den vil uttrykke den nødvendige respekt for konvertitters trosintegritet og for den fare de kan utsettes for ved påtvunget retur til hjemlandet.

Bispemøtets henstilling om å stille konvertittsaker i bero, er ikke tatt til følge. Vi har med bekymring registrert at det fortsatt sendes ut konvertitter, og kjenner tilfelle hvor dette har fått dramatiske følger. Vi vil derfor gjenta vår oppfordring fra februar 2014 om at regjeringen stiller tvangsutsendelse av troskonvertitter i bero.

BM 38/14 Møteplan 2015

Møteplanen for 2015 ble gjennomgått.

BM-38/14 Vedtak:

Bispemøte 19.-20. mai. Det kan være at noen bør reise mandag kveld med tanke på oppstart tirsdag morgen.

Det berammes et ekstraordinært bispemøte mandag 14. september på Gardermoen.

Studietur til Tyskland flyttes til 5.-9. oktober 2015.